

KATRI HANSELL – ANNIKA PASTUHOV –
ANN-SOFIE SMEDS-NYLUND – ANNA WIDLUND

Vad är utbildningens och forskningens roll i samhället, och hur styr och ser samhället på utbildning och forskning? Pedagogiska vetenskapsdagarna 23.–24.11.2023 vid Åbo Akademi, Vasa

Med denna text vill vi väcka diskussion angående årets tema på Pedagogiska vetenskapsdagarna, Utbildning och forskning i samhället – samhället i utbildning och forskning. Med årets tema har vi i organisationskommittén speciellt velat betona välbefinnande, hopp, fostran och delaktighet. Vi inbjuder till diskussioner som rör forskningens roll i samhället: hur forskningen tjänar undervisningspraktiker och är till nytta för samhället men samtidigt behåller sin autonomi och möjlighet till kritisk granskning. Konferensens tema knyter på så vis an till tre delvis överlappande aktuella diskussioner: 1) frågan om forskningens och utbildningens nytta, 2) frågor om osäkerhet och utmaningar i relation till välmående i dagens samhälle samt 3) frågan om den vetenskapliga kunskapens legitimitet. Årets tema kan ses som en fördjupning och breddning av de senaste årens teman på Pedagogiska vetenskapsdagarna (Kajamaa, Tuunainen, Mänty, Mäkitalo, Kauppi & Karhu 2022; Poikkeus & Alasuutari 2021).

Det är viktigt att betrakta frågor rörande forskning och utbildning i ett längre perspektiv bortom dagspolitiska frågor och regeringsmandatperioder. Samtidigt behöver forskare som experter inom sitt område engage-

ra sig i dagspolitiska frågor. Forskning och utbildning är offentlig verksamhet och berörs därmed av politiska strömningar och lagstiftning, samtidigt som det är forskarnas och pedagogernas plikt och möjlighet att reflektera över och kritiskt förhålla sig till den politiska makten.

Årets tema bjuder konferensdeltagare till att diskutera hur samhälleliga trender, ändringar och diskurser påverkar forskningen och utbildningen, men också vad som är forskningens och forskarnas samt utbildningens, lärarnas och lärarutbildarnas roll i den samhälleliga diskussionen. Vetenskapliga konferenser är ett viktigt forum för diskussionen, men diskussionen behöver fortsätta även utanför den vetenskapliga sfären, på olika nivåer i samhället.

Den svärmätbara nyttan av forskning och utbildning

För att närma oss den första av de tre centrala frågorna som lyftes fram i inledningen vill vi rikta blicken mot hur nyttan med forskning och utbildning mäts och värderas samt problematisera detta (t.ex. Liedman 2013; Mufic 2022). Inom olika samhällsområden, även pe-

dagogikens, betonas konkurrensutsättning och mätning av resultat (t.ex. Ball 2003). Man anser att på så vis kan kvaliteten säkras och verksamhetens nytta göras synlig. Risken med strävan efter konkret, mätbar nytta är att den leder till både snäva och skeva perspektiv på vad som är exempelvis utbildningens eller forskningens roll och potential. Forskning och utbildning strävar till att ge en grund för enskilda och för samhället att förhålla sig till och agera i en framtid som är okänd. Resultaten av och nytan med forskning och utbildning syns således inte på kvartalsbasis, utan det kan ta årtionden innan effekterna kan identifieras och mätas.

I vilken mån kan vi då förvänta oss att forskning ska resultera i praktiska tillämpningar och mätbar ekonomisk nytta som lyfts fram exempelvis i det aktuella regeringsprogrammet (Statsrådet 2023)? Hur värderar vi forskningsresultat och kunskap där den praktiska tillämpningen inte är direkt synlig? Bör utbildning sikta på allmänbildning eller anpassa sig till samhällets nuvarande eller förutspådda behov av experter inom vissa områden? Försämrade inlärningsresultat konstrueras som ett politiskt problem, och transnationella undersökningar anges som bakgrundsmaterial exempelvis för politisk beredning (Karseth, Sivesind & Steiner-Khamsi 2022). Den finländska utbildningens utveckling måhända snarare bör vila på forskning och de utvecklande utvärderingar som ständigt genomförs inom ramar för de nationella läroplanerna av exempelvis Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU). Försämrade inlärningsresultat och ungdomars illabefinnande bör hela forskarsamfundet ta på allvar och gemensamt bidra till lösningar för de unga i en osäker värld (t.ex. THL 2021).

Forskning och utbildning i förhållande till osäkerhet och välbefinnande i dagens samhälle

Konferensens tema tar för det andra fasta på frågor om barn, ungdomars och vuxnas välbefinnande som under de senare åren blivit allt-

mer aktuellt och är i fokus också i plenarföreläsningarna under de Pedagogiska vetenskapsdagarna 2023. Vid sidan av en växande osäkerhet i samhället (t.ex. pandemi, krig, klimatkris) går vi även mot ett allt mer prestationsinriktat samhälle. Unga förväntas göra signifikanta livsval i ett relativt tidigt skede och möter allt högre studierelaterade krav, exempelvis i form av höga vitsord för vidare utbildning. Samtidigt erbjuder samhället allt snävare möjligheter till att ändra sig och till exempel byta studieinriktning under studierna eller sadla om och studera till ny profession senare i livet.

Med tanke på rådande förändringar i samhället, en ökande press på att prestera och viss osäkerhet kring framtiden, är det kanske inte konstigt att det för en del unga blir en obalans mellan de krav som ställs på dem och de resurser de har till sitt förfogande för att klara av att möta dessa krav. Om en obalans mellan krav och resurser råder en längre tid, ökar risken för studierelaterad utbrändhet (Lesener, Pleiss, Gusy & Wolter 2020). Negativa trender i skolrelaterad utmattning har, de facto, identifieras inom alla utbildningsstadier under de senaste åren och är speciellt framträdande inom årskurserna 7–9 och inom gymnasieutbildning (THL 2021).

Utbildningen har en viktig roll i att stödja både lärande och välbefinnande, skapa de resurser som krävs och erbjuda eleverna jämlika möjligheter för skolframgång. Forskarsamfundet, å sin sida, har en viktig roll i att bidra med kunskap och evidensprövade metoder för att nå dessa mål. Liksom för barnen och de unga varierar även lärarnas välbefinnande i arbetet. Det finns således behov att uppmärksamma och fördela resurserna även för lärarnas välmående och orkande i arbetet. Likaväl bör det pedagogiska ledarskapet uppmärksammas och prioriteras (Uljens, Sundqvist & Smeds-Nylund 2016). Det finns forskning om välmående skolsamfund, och den forskningen bör beaktas i det samhälleliga beslutsfattandet.

Negativa trender i välbefinnandet är något som alltid ska tas på allvar, men vi bör ändå minnas att välbefinnandet är mångdimension-

nellit och att generella trender kan ge en förenklad bild av ett komplext fenomen som nödvändigtvis inte ger en tillräckligt nyanserad bild av välbefinnande. Det verkar således viktigt att beakta olikheter bland individer, men vi vet fortfarande relativt lite om hurdana individuella skillnader som förekommer i det hur elevernas välbefinnande, skolprestationer och motivation samspekar.

Den finländska utbildningssektorn har överlag utvecklade system för både förebyggande arbete, tidig identifiering och systematiskt stöd då det gäller elevernas akademiska prestationer och inlärningssvårigheter, men vi saknar fortfarande motsvarande systematik för att stödja elevernas välbefinnande och motivation. Vi hoppas att vi under konferensen genom både plenarföreläsningar, symposier, presentationer och diskussioner kan bidra med en ökad kännedom om hurdana mönster av välbefinnande, motivation och skolprestationer det existerar bland olika individer, hur vi lättare kan identifiera de med olika utmaningar och följaktligen hitta mer individanpassade stödåtgärder för att möta deras varierande behov av stöd.

Forskaren och läraren som samhällseliga aktörer och frågan om den vetenskapliga kunskapens legitimitet

För det tredje vill vi med årets tema rikta uppmärksamheten mot de roller som vetenskaplig kunskap har och kan spela. I finländsk lärarutbildning har forskning och utbildning ansetts ha ett nära förhållande. Forskningsbaserad lärarutbildning har länge setts som en central del i upprätthållandet och förnyandet av utbildningssystemet. Forskarens och pedagogens legitimitet vilar på tillit på både personlig och institutionell nivå. Här är både forskarens och pedagogens självkritiska förhållningssätt centrala för att tilliten ska kunna upprätthållas. Både som forskare och som pedagog behöver beprövad kunskap och den egna professionella positionen ständigt omprövas.

Samtidigt finns ökande tendenser i samhällsdebatten att likställa forskningsbaserade argument med individuella åsikter, vilket har bidragit till att ytterligare undergräva den långsiktiga, djupgående forskningens legitimitet. Det allt hårdare diskussionsklimatet speciellt i sociala media har lett till att exempelvis forskare som deltar i samhällsdiskussionen eller presenterar forskningsresultat kan bli offer för riktade trakasserier på en mycket personlig nivå. Detta gäller exempelvis forskning i aspekter gällande olika minoriteter. Ifall enskilda forskare utsätts för att ta emot detta slags trakasserier som privatpersoner utan starkt skydd från samhället och dess institutioner – inklusive men inte enbart universitet och högskolor – riskerar det att leda till att forskare undviker att delta i samhällsdiskussionen. Detta i sin tur leder till att åsikter som inte baserar sig på forskning får mer utrymme och slagkraft i samhällsdiskussionen. För att bekämpa denna utveckling är det avgörande att stötta barn och ungdomar i att utveckla källkritiskt tänkande.

Diskussionen fortsätter

I en samtid med betydande samhällseliga utmaningar, där forskningens roll ifrågasätts och där uppfattningar om nytta omförhandlas, framstår det som viktigt att upprätthålla en stringent och mångfacetterad diskussion som mångsidigt berör relationerna mellan forskning, utbildning och samhälle.

Under de Pedagogiska vetenskapsdagarna 2023 får vi ta del av plenarföreläsningar som tar fasta på de frågeställningar vi skisserat här ovan. Professor Lisbeth Lundahl (Umeå universitet) diskuterar i sin föreläsning problematiken kring studenter med risk för utslagning (se Sundelin, Lindgren & Lundahl 2023). Hon vänder sig i sin forskning till de unga själva för att inkludera deras erfarenheter och fokuserar på studerande som har svårigheter med att slutföra sina studier eller närvara i skolan över huvud taget. Biträdande professor Johan Korhonen (Åbo Akademi) kommer vidare att diskutera såväl det generella samspelet mellan väl-

befinnande, motivation och lärande som individuella skillnader bland elever i dessa mönster (Widlund, Tuominen & Korhonen 2021, 2023). Är det så att alla elevers välbefinnande utvecklas på samma sätt? Och är det alltid de som har svårigheter med lärande som mår dåligt i skolan? Vidare kommer forskardoktor Anne-Elina Salo (Jyväskylän universitet och Åbo universitet) föreläsa om forskningsamfundets och forskarnas roll i byggandet av en socialt hållbar framtid och hur forskare kan samspela med övriga aktörer i samhället (Salo 2023). Salo lyfter frågor gällande sårbarhet och resiliens, som bygger på växelverkan och interaktionen mellan människor och olika aktörer.

Frågorna som temat aktualiserar kan omöjligt behandlas till full tillfredsställelse i en dylik text. Vi räknar självfallet inte med att frågorna blir slutbehandlade i november heller, men vi hoppas på en fortsatt fördjupning och breddning under konferensen. Ett ständigt pågående upplyst samtal om forskning och utbildning är en av grundpelarna i en öppen demokrati.

Referenser

- Ball, S. J. 2003. The teacher's soul and the terrors of performativity. *Journal of Education Policy* 18 (2), 215–228. <https://doi.org/10.1080/0268093022000043065>
- Kajamaa, A., Tuunainen, J., Mänty, K., Mäkitalo, K., Kauppi, V.-M. & Karhu, J. 2022. Moniäänisyyden merkitys kasvatustieteiden muuttuvissa toimintaympäristöissä: Kasvatustieteen päivät 24.–25.11.2022, Oulun yliopisto: Moniäänisyys kasvatuksen muuttuvassa maailmassa. *Kasvatus* 53 (4), 431–436. <https://journal.fi/kasvatus/article/view/122484>. (Läst 29.9.2023.)
- Karseth, B., Sivesind, K. & Steiner-Khamsi, G. (red.) 2022. Evidence and expertise in Nordic education policy. A comparative network analysis. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-91959-7>
- Lesener, T., Pleiss, L. S., Gusy, B. & Wolter, C. 2020. The study demands-resources framework: An empirical introduction. *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17 (14). <https://doi.org/10.3390/ijerph17145183>
- Liedman, S.-E. 2013. Pseudo-quantities, new public management and human judgement. *Confero* 1 (1), 45–66. <https://doi.org/10.3384/confero.13v1i1a1>
- Mufic, J. 2022. "Quality problems" in Swedish municipal adult education: The micropolitics of quality construed in the audit society. Doktorsavhandling, Linköping University. <https://doi.org/10.3384/9789179293581>
- Poikkeus, A.-M. & Alasuutari, M. 2021. Miten yksilöiden ja yhteisöjen oppiminen ja hyvinvointi rakentuvat ja millainen on kasvatustieteiden rooli niihin liittyvässä ymmärryksessä ja vaikuttamisessa? *Kasvatus* 52(3), 356–361. <https://journal.fi/kasvatus/article/view/112611>. (Läst 29.9.2023.)
- Salo, A.-E. 2023. The dynamic layers of socially embedded vulnerability in preadolescence: How can support meet needs in family and school contexts? Doktorsavhandling, Turun yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-9114-3>
- Statsrådet. 2023. Ett starkt och engagerat Finland: Regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering. Statsrådets publikationer 2023:59. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-795-9>
- Sundelin, Å., Lindgren, J. & Lundahl, L. 2023. Young people's stories of school failure and remedial trajectories: Clues to prevention of school absenteeism and early school leaving. *European Education*. <https://doi.org/10.1080/10564934.2023.2251023>
- THL. 2021. Kouluterveyskyselyn tulokset. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>. (Läst 29.9.2023.)
- Uljens, M., Sundqvist, R. & Smeds-Nylund, A.-S. 2016. Educational leadership for sustained multi-level school development in Finland – a non-affirmative approach. *Nordic Studies in Education* 36 (2), 103–124. <https://doi.org/10.18261/issn.1891-5949-2016-02-03>
- Widlund, A., Tuominen, H. & Korhonen, J. 2021. Development of school engagement and burnout across lower and upper secondary education: Trajectory profiles and educational outcomes. *Contemporary Educational Psychology* 66. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2021.101997>
- Widlund, A., Tuominen, H. & Korhonen, J. 2023. Reciprocal effects of mathematics performance, school engagement and burnout during adolescence. *British Journal of Educational Psychology* 93 (1), 183–197. <https://doi.org/10.1111/bjep.12548>